

- активізувати та ресурсно підтримувати соціальну мобільність населення окремих територій (направлена міграція);
- створити умови для виникнення та функціонування державних значень потенційних «точок зростання»;
- забезпечити виконання окремими територіями загальнодержавних функцій;
- сформувати та підтримати специфічні організаційно-правові режими на територіях особливого політичного та геополітичного значення [1; 3].

Література

1. Лісовий А. В. Державне регулювання розвитку сільських територій : монографія / А. В. Лісовий. – К. : Дія, 2007. – 400 с.
2. Павлов О. І. Сільські території як об'єкт суспільних інтересів / О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С. 123–128.
3. Славкова О. П. Розвиток сільських територій: теорія, методологія, практика : монографія / О. П. Славкова. – Суми : СНАУ, 2010. – 330 с.

Чвєртко Л.А.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів,
обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Страховання життя – це довгострокове накопичувальне страхування, що передбачає захист майнових інтересів на випадок смерті або дожиття застрахованої особи до закінчення терміну дії договору, а також за окремих умов на випадок втрати застрахованою особою працездатності.

Страховання життя має економічну природу, сприяє залученню в економіку довгострокових інвестицій, проте набуває соціального характеру, оскільки виконує функції, що спрямовані на забезпечення безпеки та добробуту населення. Зменшуючи економічний тиск на державний бюджет, цей вид економічних відносин доповнює державну систему соціального захисту, додає страхувальникам та застрахованим впевненості у їх власному майбутньому та майбутньому їхніх нащадків, а також змушує задумуватись про безпеку власного життя завдяки реалізації превентивної функції, а саме через «обмеження в договорі щодо виплат у випадку самогубства та зі страхових випадків, які відбулися в стані алкогольного і наркотичного сп'яніння» [1, с. 158]. Нагромаджені завдяки страхуванню життя кошти для виплати майбутніх пенсій, оплати витрат на навчання, весілля та інші події; сприяють реалізації можливостей страхувальників та задоволенню потреб кожного громадянина.

Страховання життя є невід'ємним елементом сучасного HR-менеджменту, важливим інструментом кадрової політики. Наявність полісу зі страхування життя у соціальному пакеті роботодавця є додатковим стимулом для підвищення ефективності роботи працівника та дозволяє уникнути плинності кадрів на підприємстві.

Стан розвитку ринку страхування життя в Україні є незадовільним; таким, що не відповідає країні з ринковою економікою. Мізерна частка страхових премій зі страхування життя у ВВП (у 2016 р. – 0,12%) свідчить про невиконання цим сектором страхового ринку притаманних йому функцій. Проведені дослідження вказують на пряму залежність показників розвитку вітчизняного ринку страхування життя від економічної ситуації в країні та рівня добробуту населення [2, с. 257–259].

Послуги на українському ринку страхування життя переважно купують фізичні особи, зокрема, в 2016 р. від фізичних осіб-страхувальників надійшло 2636,9 млн грн, або 95,7%, тоді як до 2010 р. частка юридичних осіб-страхувальників перевищувала 20%. На думку Козьми І. І., зменшення кількості страхувальників-юридичних осіб є вкрай негативним явищем, оскільки воно є «яскравою ознакою погіршення умов функціонування ринку страхування життя в Україні» [3]. Така зміна відбувається за рахунок відмови роботодавців закладати опцію страхування життя в соціальний пакет працівника через погіршення економічного стану. Адже, це дозволяє досягти скорочення витрат підприємства, і при цьому зберегти існуючі рівні заробітної плати. Окрім цього, тенденція вилучення страхування життя із соціального пакета працівників зумовлена набранням чинності Закону України № 2464-VI від 08.07.2010 р. [4] та зміною, згідно з його положеннями, порядку нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) за сумами, що сплачені роботодавцями за договорами довгострокового страхування життя. Зазначеним законодавчим актом та низкою роз'яснень щодо особливостей нарахування ЄСВ на деякі види додаткових благ у негрошовій формі, до яких належать і суми страхових внесків, сплачених роботодавцем за договорами довгострокового страхування життя за найманих працівників, визначено, що останні є базою нарахування єдиного внеску. Зауважимо, що до 01.01.2011 р. ці суми ніколи не були об'єктом для нарахування пенсійних внесків.

При визначенні пріоритетів розвитку страхування життя значна увага має приділятися соціально-економічним аспектам його функціонування. На думку дослідників, формування повноцінного добровільного ринку страхування життя стане можливим за умови підвищення середньої заробітної плати до рівня еквівалентного 500 дол. США на місяць. Якщо ж зарплата становить менше зазначеної суми, то марно очікувати на зростання попиту на послуги зі страхування життя та активізацію їх продажу. Наразі в Україні середньомісячна зарплата складає близько 270 дол. США (середнє значення за 2017 р.). На сьогодні витрати на придбання послуг накопичувального страхування є значно вищими за фінансові можливості середньостатистичного українця. Пересічному українцеві аби придбати якісний страховий поліс із страхування життя необхідно

обмежувати себе в елементарних засобах для існування, тому найчастіше вибір робиться не на користь страхування. Для більшості громадян нашої країни придбання страхового поліса зазвичай належить до групи «відкладених потреб», задоволення яких, хоч і спрямоване на збереження певного життєвого рівня, відстрочується через нестачу коштів. Це дасться взнаки уже в недалекому майбутньому і часто не усвідомлюється населенням сьогодні [5, с. 91].

Між обсягом страхових премій за договорами страхування життя, що надійшли від фізичних осіб, та розміром доходів населення можна прослідкувати пряму залежність (рис. 1). Зокрема, зменшення рівня доходів українців, провокує падіння обсягів страхових платежів та кількості укладених страхових договорів.

Рис. 1. Динаміка обсягу страхових премій із страхування життя, що надійшли від фізичних осіб, та доходів населення у 2011-2016 рр.*

*Джерело: розроблено за даними [6; 7].

Низька купівельна спроможність наших співвітчизників гальмує розвиток страхування життя. Вирішення цієї проблеми неможливе без проведення змін у всіх сферах економіки країни.

Водночас до важливих завдань вітчизняного ринку страхування життя належить активізація залучення грошових коштів заможного населення. Причиною відмови від послуг вітчизняних страховиків представниками вищого класу є слабкість страхового ринку України, в порівнянні із ринками економічно розвинених країн, недовіра до вітчизняного інституту страхування життя та невідповідність страхових послуг потребам і запитам цього сегменту покупців. Заможні українці ладні купувати поліс закордоном, долаючи при цьому юридичні труднощі та переплачуючи, але мати надійний та універсальний договір страхування, який практично неможливо придбати в Україні. Проте, як показують дослідження, у сучасних умовах в Україні прибутковість поліса накопичувального страхування життя в деяких випадках може конкурувати з прибутковістю депозитів у надійних банках, хоч суттєвим недоліком страхування є відсутність фонду гарантування, який наразі є основною перевагою банківського депозиту в Україні [8, с. 132].

Зростанню ефективності функціонування ринку страхування життя в нашій країні сприятимуть: запровадження системи гарантування страхових виплат за договорами страхування життя; створення галузевої організації (бюро) зі страхування життя; оптимізація податкового законодавства, зокрема запровадження стимулів податкового характеру, що спонукатимуть страхувальників до придбання полісів страхування життя; удосконалення підходів до державного регулювання та нагляду за станом капіталу страховиків

та його структурою відповідно до європейської практики (адаптація вимог директиви ЄС Solvency II [9]); оптимізація структури розподілу акумульованих страховиками коштів; запровадження нових страхових продуктів, прогресивних прийомів ризик-менеджменту тощо.

Отже, важливе значення страхування життя обумовлює необхідність модернізації цієї сфери та визначення пріоритетів розвитку. Передумовою подальшої активізації розвитку ринку страхування життя є підвищення рівня економічного розвитку країни, основним показником якого є зростання валового внутрішнього продукту на душу населення.

Література

1. Стецюк Т. І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризику / Т. І. Стецюк // Наука й економіка. – 2015. – Вип. 1. – С. 154-160.
2. Чвортко Л. А. Фактори впливу на показники розвитку страхування життя в Україні / Л. А. Чвортко // Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний виміри: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2017. – С. 257-262.
3. Козьма І. І. Сучасний стан розвитку ринку страхування життя в Україні / І. І. Козьма // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 165-170.
4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
5. Ярошенко С. Л. Проблеми становлення та розвитку страхового ринку життя в Україні / С. Л. Ярошенко, Л. В. Куделя // Формування ринкових відносин в Україні. – № 4. (83). – 2012. – С. 86-93.
6. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfr.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Клапків Ю. М. Аналіз інституціонального розвитку ринку страхування життя в Україні / Ю. М. Клапків // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – №25. – Частина 2. – Херсон, 2017. – С. 131-134.
9. Directive 2009/138/EC of the European parliament and of the council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) (recast) (Text with EEA relevance) [Електронний ресурс] // Official journal of the European Union. – 17.12.2009. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF>